

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ
УО «Белорусский государственный педагогический
университет имени Максима Танка»
Исторический факультет

**ЕВРОПА: АКТУАЛЬНЫЕ
ПРОБЛЕМЫ ЭТНОКУЛЬТУРЫ.
ИСТОРИЯ И КУЛЬТУРА БЕЛАРУСИ**

Материалы IX Международной научно-теоретической конференции

Минск, 10–11 ноября 2016 г.

Минск
РИВШ
2016

УДК 94(4):39(061.3)

ББК 63.5(4)

Е91

Рекомендовано
советом исторического факультета УО «Белорусский
государственный педагогический университет имени Максима Танка»
(протокол № 3 от 26 октября 2016 г.)

Редколлегия:

кандидат исторических наук доцент *А. В. Касович* (отв. ред.);
кандидат исторических наук доцент *С. П. Шупляк*;
кандидат педагогических наук доцент *А. А. Корзюк*;
кандидат исторических наук доцент *А. Ф. Великий*

Рецензенты:

доктор исторических наук профессор *В. А. Федосик*;
доктор исторических наук профессор *А. М. Лютый*

Е91

Европа: актуальные проблемы этнокультуры. История и культура Беларуси : материалы IX Междунар. науч.-теорет. конф., Минск, 10–11 нояб. 2016 г. / Беларус. гос. пед. ун-т им. М. Танка; редкол.: А. В. Касович (отв. ред.) [и др.]. – Минск : РИВН, 2016. – 140 с.

ISBN 978-985-586-020-5.

В сборнике содержатся материалы по истории и культуре Беларуси. Освещаются проблемы этнокультуры, межэтнических и конфессиональных отношений, международного культурного и научного сотрудничества. Рассматриваются вопросы социально-экономического развития, молодежной политики, образования, взаимодействия в сферах искусства, науки и производства.

Адресуется студентам, магистрантам, аспирантам и всем, кто интересуется исторической наукой.

УДК 94(4):39(061.3)

ББК 63.5(4)

ISBN 978-985-586-020-5

© Оформление. ГУО «Республиканский институт
высшей школы», 2016

НАРБ, 2001 – 124 с.

КАДЭТЫ Г. МІНСКА Ў ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫМ ЖЫЦЦІ
Ў ПАЧАТКУ ХХ СТ. (ДА 950-ГОДДЗЯ Г.МІНСКА)

В.І. Гец, нав. кір. М.М. Забаўскі

Палітычныя партыі і грамадскія рухі з’яўляюцца неадемнай часткай палітычнай сістэмы сучаснага грамадства. У Беларусі ва ўмовах існавання дэмакратычнага ладу і наяўнасці шматпартыйнасці ўзнікае патрэба ў дакладным яе генезісу. Таму дадзеная тэма ўяўляецца актуальнай.

Мэтай даследавання з’яўляецца вывучэнне працэса ўзнікнення і дзейнасці партыі кадэтаў г.Мінска ў 1905-1917гг.

Навуковая праблема дастаткова добра асветленая ў айчыннай гістарыяграфіі. У першую чаргу неабходна адзначыць манаграфіі і энцыклапедыі, у якіх закранаецца роля кадэтаў у грамадска-палітычным жыцці Беларусі [2]. Гэтай тэме прысвечана вялікая колькасць дысертацый і манаграфій, а таксама навуковых прац [3].

Асноўная маса мясцовых кадэцкіх арганізацый узнікла ў перыяд выбарчай кампаніі ў І Думу. У адрозненні ад правых і акцыябрыстаў, канстытуцыйна-дэмакратычная партыя (кадэты) вяла выбарчую кампанію больш тонкімі метадамі. У кастрычніку 1905 года адбыўся ўстаноўчы з’езд партыі. На гэтым з’езде была закладзена аснова арганізацыйнай структуры, прынята праграма і статут, выбраны ЦК [3, с.38]. Вядучую ролю ў партыі кадэтаў адыгрывалі Павел і Пётр Даўгарукавы, П.Б. Струве, І.І. Петрункевіч і інш. Лідэрам партыі з’яўляўся гісторык П.М. Мілюкоў. Гэта партыя аб’ядноўвала прадстаўнікоў інтэлегенцыі, частку памешчыкаў, сярэдняю гарадскую буржуазію, а таксама рабочых, рамеснікаў і сялян. Яны выступалі супраць гвалтоўных сацыяльных пераваротаў, за эвалюцыйнае развіццё грамадства. Кадэты праводзілі ідэю аб падзеле заканадаўчай, выканаўчай, судовай улад, патрабавалі стварэння парламента, урада, рэформы суда, мясцовага самакіравання. Імі былі распрацаваны праграмы фінансавых і эканамічных рэформ, вырашэння сацыяльных праблем, развіцця адукацыі і інш. Афіцыйнымі органамі партыі былі газеты “Речь” і штотыднёвік “Вестник партии народной свободы” [1, с.98].

У канцы 1905 г. у Вільні аформілася яўрэйская група Канстытуцыйна-дэмакратычнай партыі. У яе ўваходзілі кадэты. Яны былі патрэбны яўрэйскай ліберальнай буржуазіі, бо мелі найбольшы шанц на выбарах. Вясной 1906 года пачаліся выбары ў І Дзяржаўную думу. У ходзе кампаніі кадэты заключалі саюзы з нацыянальнымі ліберальнымі арганізацыямі. Гэта вымушыла канстытуцыйных дэмакратаў пераносіць сваю дзейнасць у нацыянальныя групы польскіх, яўрэйскіх і літоўскіх арганізацый. Такім чынам, у Мінскай губерні быў утвораны Прагрэсіўны блок, у які ўвайшлі кадэты, Польская незалежная партыя, Беларуска-літоўская партыя, Перадвыбарчы камітэт землеўладальнікаў Мінскай губерні. У Мінску Прагрэсіўны блок падтрымала 80% выбаршчыкаў [4, с.105]. Усяго па гарадской курыі ў беларускіх губернях кадэты і іх саюзнікі заваявалі каля 90% месцаў, што значна перавышала паказчыкі Расіі - 16-68%. 336 дэпутатаў, абраных ад беларускіх губерняў, 8 увайшлі ў кадэцкую фракцыю

І Дзяржаўнай думы. Аднак І Дума прапрацавала ўсяго два з паловай месяцы і была распушчана па ўказе Мікалая II 9 ліпеня 1906г. [5, с.92].

Выпыт работы І Думы прадэмастраваў неэфектыўнасць кадэцкай тактыкі, таму што шырока разгарнуць сваю дзейнасць ім забараняла паліцыя.

Выбарчая кампанія ў ІІ Дзяржаўную думу ў канцы 1906 — пачатку 1907 г. прайшла для кадэтаў ва ўмовах нарастаючых рэпрэсій. У гэтых умовах асабліва актуальнай стала падтрымка кадэтаў з боку нацыянальных арганізацый. У ІІ Дзяржаўную думу прайшоў толькі 1 канстытуцыйны дэмакрат ад Беларусі — латыш Э. А. Казарыч (Віцебская губерня). Паражэнне беларускіх кадэтаў на выбарах паказала стомленасць насельніцтва ад рэвалюцыйных узрушэнняў, імкненне вярнуцца да спакойнага жыцця. Праграму кадэцкай партыі ў 1905-1907 гг. рэалізаваць не ўдалося [1, с. 177].

Партыя кадэтаў разгарнула падрыхтоўку да выбараў у Дзяржаўную думу трэцяга склікання. Ператасоўкі складу выбаршчыкаў ад гараджан падарвалі пазіцыі кадэтаў. На поспехі аграрнай рэформы кадэты ўжо не разлічвалі. На пленарным пасяджэнні ЦК 18-19 жніўня канстатавалася, што "...аграрную рэформу пельга ў ІІІ Думе правесці ў першую чаргу, тым больш, што ўсё роўна, пакуль мы пасцеем яе правесці, усе землі будуць прададзены і мы мусім адмовіцца ад ідэі прымусовага адчужэння" [1, с.119]. Пасля 3 чэрвеня аформлення арганізацыі кадэтаў фактычна распаліся. Толькі нешматлікія групы засталіся ў Мінску. У звароце ЦК кадэцкай партыі адзначалася, што на выбарах партыя не павінна шукаць сабе саюзнікаў ні справа, ні злева. 15-16 ліпеня ў Маскве на пасяджэнні ЦК партыі было прынята рашэнне аб неабходнасці стварэння блокаў з нацыянальнымі групамі (польскай, яўрэйскай, мусульманскай), якія падтрымлівалі кадэтаў і ў час папярэдніх выбараў [1, с.120-121].

Дзяржаўная дума ІV склікання пачала работу 15 лістапада 1912 г. Кадэты імкнуліся павялічыць прадстаўніцтва, прагрэсіўна настроеныя прамыслоўцы і землеўладальнікі ставілі мэтай захаваць сваю апазіцыйную большасць і заваяваць па магчымасці больш мандатаў. Як і ў ІІІ Думе, у ІV царызму ўдалося захаваць 2 большасці: праваакцыябрысцкую (283 галасы) і акцыябрысцка-кадэцкую (226). Акцыябрысцка-кадэцкай большасцю (251 голас) супраць правых і нацыяналістаў старшынёй Думы быў выбраны М.У. Радзінка. "Істинно русские" з «Виленского ветсника», праводзячы вынікі дзейнасці апазіцыі, абвінавачвалі кадэтаў, «... якія прыцягваюць на свой бок акцыябрыстаў для стварэння левай большасці" [3, с. 205].

У лютым - сакавіку 1917 г. у Расіі адбылася рэвалюцыя, якая звергнула царызм. У Мінску ініцыятыва стварэння новых органаў улады належала ліберальным дзеячам гарадской думы і земстваў. Лідэрамі мінскіх кадэтаў былі інжынеры Кузняцоў і Гамзагурдзі, прэссяжныя павераныя І. Метлін, А. Аляксандраў [3, с. 57].

У Мінску 6 сакавіка 1917 г. адбылася святочная маніфестацыя, на якой выступілі камандуючы войскамі Заходняга фронту А. Я. Эверт і ўпаўнаважаны гарадскога саюза кадэт Н. Н. Шчэпкін. Ва ўмовах палітычнай волі на тэрыторыі Мінскай губерні аднаўляецца дзейнасць аддзелаў Канстытуцыйна-дэмакратычнай партыі (КДП), перарваная ў гады рэакцыі. У красавіку 1917 г. упаўнаважаны Цэнтральнага камітэта КДП В. І. Самойла выступіў з ініцыятывай аднаўлення аддзела партыі ў Мінску. Устаноўчы сход Мінскага аддзела КДП адбыўся 4 траўня. На ім прысутнічала 26

чалавек, якія абралі гарадскі камітэт. Яго старшынёй стаў вядомы грамадскі дзеяч доктар С. В. Балковец, а В. І. Самойла заняў пост яго намесніка. У склад камітэта ўвайшлі: страхавы інспектар П. Ф. Грудзінскі, доктар медыцыны О. Л. Лунц, юрыст В. Д. Агіеўскі, доктар М. А. Паляк, член губернскай земскай управы Э. М. Трушынскі, выкладчык прыватнай гімназіі К. О. Фальковіч, святар В. Л. Хіраска, выкладчык Э. І. Шабак, адвакат В. О. Янчэўскі, чыноўнік А. І. Фамін. Кандыдатамі ў члены з'яўляліся супрацоўнік губернскай земскай управы Д. К. Вашчынін і чыноўнік І. Ф. Стражэўскі [5, с. 145].

Паралельна ў Мінску утварылася група КДП з служачых земскага саюза на чале з І. П. Сямёнавым. 26 мая апошні быў кааптаваны ў склад камітэта Мінскага аддзела. 21 кастрычніка 1917 г. адбыўся агульны сход Мінскага аддзела КДП, пераабралі склад камітэта. Яго новым старшынёй стаў І. Ф. Старжэўскі [6, с. 70].

Галоўным друкаваным органам канстытуцыйных дэмакратаў у Мінскай губерні была газета «Мінскае жыццё», якая выходзіла з 22 верасня да 27 кастрычніка 1917 г. штодня. Яе рэдактарам быў доктар Р. К. Яноўскі. З газетай супрацоўнічалі вядомыя расійскія канстытуцыйныя дэмакраты: П. Н. Мілюкоў, А. І. Шынгараў, А. В. Тыркова, Ф. І. Родзічаў, Д. А. Пратапоп і іншыя [6, с. 39].

Агульная палітыка КДП выпрацоўвалася ў 1917 г. на ўсерасійскіх з'ездах, удзельнікамі якіх былі і мінскія кадэты.

Найбольшае значэнне кадэты надавалі выбарам ва Устаноўчы сход, разлічваючы ўмацаваць свае пазіцыі ў краіне. 21 кастрычніка «Мінскае жыццё» надрукавала перадвыбарчы зварот кадэтаў. У ім рэзка крытыкаваліся рэвалюцыйныя партыі, асабліва бальшавікі і анархісты. Агітаваць за кадэцкі спіс у Мінскую губерню прыезджалі П. І. Наўгародцаў, які прачытаў лекцыю «Устаноўчы сход і яго задача», і М. Л. Гальштэйн з лекцыяй на тэму «Сучасны палітычны момант і габрэі» [6, с. 59].

Вялікую ўвагу канстытуцыйныя дэмакраты надавалі арганізацыі прапаганды ў войсках Заходняга фронту. 16 кастрычніка 1917 г. адбыўся агульны сход ваеннай фракцыі Мінскага гарадскога камітэту КДП. Праз два дні ў памяшканні дваранскага сходу адкрыўся першы франтавы кадэцкі з'езд [5, с. 92].

Пасля прыходу да ўлады ў Петраградзе бальшавікоў ўмовы дзейнасці КДП пачалі змяняцца ў горны бок. У выніку канстытуцыйныя дэмакраты засталіся без свайго друкаванага органа. Актыўнае супраціўленне кадэтаў ўсталяванню савецкай улады прывяло да забароны іх партыі. Прайгралі канстытуцыйныя дэмакраты і выбары ва Устаноўчы сход. Пасля гэтага арганізацыі КДП на тэрыторыі Мінскай губерні распадаюцца.

Такім чынам, прааналізаваўшы кадэцкую дзейнасць, можна сказаць, што нават іх антыўрадавыя выступы былі цалкам легальныя ў параўнанні з дзеяннямі іншых палітычных партыяў. Пад час працы ў Думе кадэцкія дэпутаты прытрымліваліся вельмі своеасаблівай тактыкі: з аднаго боку, яны актыўна крытыкавалі царскі ўрад, з другога спрабавалі схіліць яго да кампрамісу. Характэрнай асаблівасцю дзейнасці кадэтаў было тое, што яны у ходзе кампаніі заключалі саюзы з нацыянальнымі ліберальнымі арганізацыямі. Канстытуцыйныя дэмакраты імкнуліся дзейнічаць у інтарэсах большасці слаёў насельніцтва.

Літаратура

1. Забаўскі, М.М. // Расійская Дзяржаўная дума ў лёсах Беларусі 1905 – 1917 гадах: манаграфія / М.М. Забаўскі. — Мінск : БДПУ, 2008. — 267 с.
2. История политических партий России. М.: “Высшая школа”, 1994. — 446 с.
3. Лавринович, Д.С. Идеология и тактика белорусских кадетов в 1905—1907 гг. / Д.С. Лавринович // Российские и славянские исследования: науч. сб. Вып. 2. / редкол.: А. П. Сальков, О. А. Яновский (отв. редакторы) [и др.]. — Минск : БГУ, 2007. — С. 91–97.
4. Сидельников, С.М. // Образование и деятельность первой Государственной думы / С.М. Сидельников. — Москва : Издательство МГУ, 1962. — 382 с.
5. Смалянчук А.Ф. // Паміж краёвасцю і нацыянальнай ідэяй. Польскі рух на беларускіх і літоўскіх землях 1864-1917 гады / А.Ф. Смалянчук. — Гродна : Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт, 2004. — 322.
6. Сяменчык, М. Я. Грамадска-палітычнае жыццё на Беларусі ў перыяд Лютаўскай і Кастрычніцкай рэвалюцыі (сакавік 1917 — сакавік 1918 г.: у 2 ч. / М. Я. Сяменчык. Мінск : БДПУ імя Максіма Танка, 2001. Ч. 1: Грамадска-палітычнае жыццё ва ўмовах дэмакра тычнага рэжыму. — 200 с.

ОСОБЕННОСТИ КАТОЛИЧЕСКИХ НЕКРОПОЛЕЙ ИВЬЕВСКОГО РАЙОНА (НА ПРИМЕРЕ Г.П. ЮРАТИШКИ)

Н.А. Гришукевич, науч. рук. С.В. Омелько
ГрГУ (Гродно)

Места захоронений являются важной составляющей в культуре любого народа, так как они содержат интереснейшую информацию об историческом прошлом края. Кладбище является важным культурным и историческим источником отечественной истории. Сегодня неоднократно подымается вопрос о придании старинным кладбищам статуса объектов культурного наследия с возможностью дальнейшего использования их в качестве экскурсионных объектов, сохраняющих при этом духовно-нравственные функции, выступая связующим звеном между поколениями [2, с. 86]. В связи с этим изучение католических некрополей, в частности Ивьевского района, как памятников историко-культурного наследия является на сегодняшний день актуальным. Также стоит отметить, что католические некрополи данного региона изучены в недостаточной мере, что ещё раз подчёркивает актуальность выбранной автором темы исследования.

Главными источниками информации о католических захоронениях на территории Ивьевского района являются непосредственно эпитафии и информация с надгробий. Изучением и анализом истории и искусствоведческих особенностей некрополей Гродненщины в разное время занимались А. Ю. Гордеев [1], С. Омелько [2], И. Пивоварчик [3] и другие. Так, Юрий Гордеев в 1995 г. опубликовал статью «Гродзенскія фарныя каталіцкія могілкі (канец XVIII – першая трэць XX ст.). Гісторыя і культура»